

1. uzdevuma teksts

Ilze Vītola

Bērns visu mūžu un aiz tā

1997. gada 14. novembri (Astridas Lindgrēnes 90. dzimšanas diena) zviedri izvērš par nacionālajiem svētkiem un ievēl rakstnieci par „Gada populārāko zviedrieti” un par „Gadsimta iemīļotāko zviedrieti”. Televīzijas intervijā rakstniece nosmīkņā: „Tā vien šķiet, ka jūs kaut ko esat piemirsuši. Un, proti, esmu veca, kurla, pusakla un gandrīz jukusi. Un tādu jūs titulējat par gada zviedrieti! Lūdzu, šo ziņu neizplatiet tālāk, citādi vēl padomās, ka visi zviedri ir tādi.”

1996. gadā krievu zinātnieki lūdz atļauju jaunatklātajam asteroīdam Nr. 3204 dot Astridas Lindgrēnes vārdu. Rakstniece pasmejas, ka turpmāk viņu mierīgi var uzrunāt par Asteroīdu Lindgrēni. Literatūras zvaigzne pārstāj rakstīt tikai akluma dēļ, viņas pēdējais darbs ir 1992. gadā iznākušais autobiogrāfiskais Ziemassvētku stāsts.

1987. gadā savā 80. dzimšanas dienā Astrida Lindgrēne sēž uz teātra skatuves ar ziedu vainadziņu galvā un pieņem apsveikumus, bet mājās rakstnieci gaida sešpadsmit pasta maiši ar vēstulēm. Katru nedēļu rakstniece saņem 150 vēstules no bērniem. Atbildēt mazajiem lasītājiem ir goda lieta. Taču viņa saož arī skolotāju ietekmi. Un 1982. gadā uzraksta atklātu vēstuli visiem Zviedrijas skolotājiem – „Laujiet man būt grāmatu, nevis vēstuļu rakstītājai!”. Lielo vēstuļu pieplūdumu var saprast, jo pirms tam – 1981. gadā – klajā nāk „Ronja – laupītāja meita”. 1978. gadā vācu grāmatizdevēji nolemj izcilajai zviedru rakstniecei piešķirt Miera prēmiju. Ceremonijas rīkotāji lūdz rakstnieci runāt par mieru un tikai par mieru. Drošības labad viņi tomēr vēlas iepazīties ar rakstnieces pateicības runu. „Nē – vardarbībai!” ir tas, ko viņi izlasa. Miera prēmijas laureāte savā runā sparīgi kritizē vardarbību pret bērniem un vardarbību pasaulē, jo miers pasaulē būs tikai tad, ja pret bērniem izturēsies ar cieņu. Prēmijas devēji lūdz rakstnieci šādu runu neteikt. Astrida Lindgrēne atbild, ka tad viņa prēmiju nepieņems. Beigas ir labas – rakstniece dabū prēmiju, runas iedvesmots, Zviedrijas parlaments izdod likumu pret vecāku vardarbību. Viņas runu Vācijas avīzes publicē lielos metienos. Un vācu bērni ir sajūsmā. Divi bez vecākiem palikuši brālīši steigā dodas uz Zviedriju pie rakstnieces, kura ir teikusi, ka bērnus nedrīkst sist. Bet tas ir tīrais sākums salīdzinājumā ar politiskajām debatēm, kurās Astrida Lindgrēne iesaistās 1976. gadā. Maza priekšvēsture: 70. gados Lindgrēnes grāmatas un filmas bija laba Zviedrijas eksportprece. To autore saņēma lielus honorārus un nekurnēdama maksāja nodokļus. Bet tad sociāldemokrātu valdība nolemj, ka pašnodarbinātajiem, kādi ir arī rakstnieki, nodokļos jāmaksā vairāk, nekā viņi nopelna. Astrida Lindgrēne uzsāk cīņu. Kāds tad ir viņas ierocis? Protams, pasaka. Viņa uzraksta „Pomperiposa Monismānijas zemē”. Sociāldemokrāte Lindgrēne aicina vairs nebalsot par valdošo sociāldemokrātisko partiju, tā

teikt, lai atpūšas no saindēšanās ar varu. Viņas pasaku par nodokļiem vēlēšanu kampaņā izmanto liberālā tautas partija. Un tik tiešām sociāldemokrātu valdība (pēc 40 gadiem varas) tolaik Ulofa Palmes vadībā krīt.

1974. gadā Zviedrijas televīzija pārraida, kā 67 gadus vecā Astrida Lindgrēne un viņas draudzene Elsa Ulēnusa, kurai todien aprit astoņdesmit, rīko sacensības kokā kāpšanā. Tā sakt – „nekādu aizliegumu vecām sievietēm rāpties kokos”. Togad nomirst rakstnieces brālis Gunnars. Vai to, kāds neaizpildāms tukšums rodas pēc brāļa nāves, var nojaust gadu iepriekš, rakstot „Brāļus Lauvassirdis”? 1973. gadā „Brāļi Lauvassirdis” dodas pie lasītājiem. Tolaik Lindgrēnei ir 66 gadi. „Brāļi Lauvassirdis” izraisa debates zviedru parlamentā. Politikājiem šķiet, ka grāmata cildina pašnāvības tēmu. Lindgrēne pati bija biedrībā „Tiesības uz mūsu pašu nāvi”, kas aizstāvēja tiesības nomirt ar godu, lai savai nedziedināmajai slimībai vai bezjēdzīgajām ciešanām cilvēks pats varētu pielikt punktu.

Grāmatu nežēlīgi kritizē arī ārpus parlamenta – rakstīt par nāvi kā problēmas atrisinājumu bērnu grāmatā esot ne vien bezatbildīgi, bet pat šausmīgi. Kādā seminārā jauns psihologs teic, ka grāmatas noslēguma rindiņas viņš nekad nespētu lasīt bērnam priekšā. Jo brāļiem jāmirst divas reizes. Tad Astrida Lindgrēne atbild: „Tas ir tā – jo biežāk jāmirst, jo vairāk pie tā pierod.” Tajā pašā vakarā rakstniecei piezvina meitene, kura zviedru filmā par Emīla nedarbiem spēlē Idu. Viņa ir izlasījusi „Brāļus Lauvassirdis” un pateicas rakstniecei par tik laimīgu grāmatas nobeigumu. Astrida Lindgrēne priecājas, ka bērni viņas vēsti ir sapratuši. Interesanti, kā rakstniecei iesāvēs prātā brāļu Lauvassirdžu ideja? Izrādās – lēnām krājot izjūtas. Viņai allaž patīcis kļūt pa kapiņiem. Reiz Vimmerbijas kapsētā uz kāda kapakmens izlasījusi: „Šeit atdusas brāļi Fāleni, miruši jauni 1860...” Pēkšņi sapratusi, ka nākamā grāmata būs par nāvi un par šiem diviem mazajiem brāļiem. Kas ar viņiem noticis, ko viņi piedzīvojuši? Otrs vērojums: kad filmai meklēts Emīla lomas atveidotājs, prese sacēlusi tādu ažiotažu, it kā būtu jāizraugās Romas pāvests. Preses konferencē mazais Janne uzcelts uz galda. Fotografī klikšķina, žurnālisti izjautā. Janne mierīgi stāv un atbild. Kad viss ir galā, nolēc no galda un iesēžas klēpī savam septiņus gadus vecākajam brālim. Lielais brālis Janni apkampj un nobučo uz vaiga. Rakstniece nodomā, lūk – tie te ir mīļi brāļi. Viņa vēl nezina, kāpēc brāļi viņai vajadzīgi un ko viņi darīs. Bet tad viņa Vermlandē 1970./1971. gadu mijā brauc ar mazbānīti gar ezeru. Debesis ir fantastiskās krāsās, ir tik brīnišķīgs ziemas rīts, tik skaists, vairs ne no šīs pasaules. Un viņa nodomā, ka brāļi Lauvassirdis vairs nav uz zemes... tā rodas doma par Nangijālu.

1969. gadā nomirst rakstnieces tēvs, māte jau agrāk – 1961. gadā. Lindgrēne apkopo tēva un mātes mīlestības vēstules, ko viņi bija saudzīgi glabājuši, un uzraksta stāstu par vecākiem.

1965. gadā rakstniece saņem Zviedrijas valdības prēmiju literatūrā. Ko viņa dara ar naudu? Tūlīt iegūst īpašumā savu vecāku māju „Nēsas”, kur pati ir dzimusi, atjauno un iekārto to tā, kā atceras no savas bērnības.

Pirmā grāmatiņa, ko trīsgadīgā Astrida saņem, ir Ziemassvētku kalendārs bērniem 1911. gadam ar Sniegbaltīti uz vāka – melniem matiem, sarkanu mīci galvā. Astrīdai tā šķiet brīnumskaista. Un, kad grāmata paveras, iekšā ir brīnumaini stāsti. Kā pasakā dzīvoja

arī Astridas vecāki. Viņi mīlēja viens otru kopš bērnības – visu mūžu. Kad trīspadmitgadīgais Sāmuels Augusts Eriksons ierauga deviņus gadus veco Hannu Junsoni, viņš acumirkli iemīlas. Pēc septiņpadsmit gadiem abi apprecas. Sāmuels Augusts ir zemnieks, Hanna – mājsaimniece, kaut labprātāk būtu skolotāja. Viņi rentē senu mācītājmāju „Nēsās” pie mazpilsētas Vimmerbijas. Gadu pēc kāzām piedzimst dēls Gunnars, un vēl pēc gada, 1907. gada 14. novembrī, Astrida Anna Emīlija Eriksone ierauga šīs pasaules gaismu. Tik spožu! Un sāk spēlēties. ■

2. uzdevuma teksts

Janīna Kursīte

Čuinismi

Ir rakstnieki, kuru uzrakstīto var lasīt, neaizķeroties ne aiz viena vārda, visi pazīstami un zināmi. Un ir citi, kuru darbos ik pa brīdim aizķeries aiz kāda vārda kā aiz kukuržņa. Šie vārdu kukuržņi palīdz apstāties un palūkoties vēriņāk, par ko īsti ir runa.

L. Muktopāvelas un A. Terzena kopīgi sarakstītajā grāmatā „Tas notiek Latvijā” (2006) no aizmirstības izcelts vārds „čuinis” — cilvēks, kas runā svešā izloksnē vai valodā. Mūsdienās arvien mazāk saglabājas čuiņu un čuinismu. Valoda palikusi līdzināka, gludāka un iepriekšparedzamāka. Taču pietiek atvērt kādu no klasikas darbiem, kā čuinismi lien ārā līdz ar visām savām mazajām, bet saistošajām „biogrāfijām”.

Ļoti daudz čuinismu Kurzemes, Latgales rakstnieku darbos. Taču tādu daudz arī Sēlijas rakstnieku Jāņa Veseļa, Lūcijas Kuzānes, bet jo īpaši Jāņa Jaunsudrabiņa darbos. Nesen iznāca pārslasīt Jaunsudrabiņa „Balto grāmatu”, padevos apgāda „Valters un Rapa” skaisto balto vāku kārdinājumam. Pati brīnījos, kā bērnībā esmu tikusi garām nesaņemto vārdu kukuržņiem un kā tiem garām tiek mūsdienu skolās, bet simt tēlojumos ir pāri par piecdesmit vārdu, kuru nozīme zudusi vai ir tikai no teikuma kopjēgas nojaušama: ņelbt – glābt: „Izstiepās gar sienu, čukstēdama, lai Dieva dēļ šo paģelbjot.” (235. lpp.); knasts — pieguļošs; smalks, gaumīgs: „Tur kungus no muguras puses nemaz nevarot atšķirt no dāmām, tik knasti viņi ģērbjoties.” (174); kraitāt — zvāroties, grīļoties, streipuļot: „Beidzot jau mēs kraitājām vien un runājām dažādas mulķības.” (197); lumstīties — luncināties; parādīt kādam īpašu laipnību, robežojoties ar iztāpību; būt tiešā tuvumā: „Sunī māti pazina un sāka lumstīties.” (230); nagot — steigties: „Vīrs (..) nagojis uz

sētu neatskatīdamies.” (54). Šis vārds, kā šķiet, saistāms ar izteicieniem, kuri vairāk vai mazāk saglabājušies mūsu apziņā, piemēram, „Šinīs lietās viņam ir nags”, t.i., te pamatā vārda „nags” pārnestās nozīmes: spēks un veiklība, izmanība („nadzīgs”). Ja nosauktos vārdus vēl kaut kā var atpazīt, tad Jaunsudrabiņa „Baltajā grāmatā” ir ja ne papildinām, tad pietiekami vārdu, kuru nozīmes bez īpašas „izmeklēšanas” pavisam neskaidras: obaža — nelaime, liksta: „Redzi nu. Un nebūtu klausījies, būtu atkal piesitūties kāda obaža.” (55); urlāt, urjāt — izokšķerēt: „Tu te izurļājot beidzamo odziņu. Kad nākšot brūklenes pavisam gatavas, šai nebūšot ne stopa vairs ko ievārt.” (348); vābīt — saukt; aicināt: „Bet jaunsungskus tikai lienoties virsū un vābīt mīties.” (53); paldans — irstošs, irdens, mīksts: „Es iegrimu dziļi, līdz pusei, paldanajā sniegā un stāvēju tur kā sniega vīriņš.” (479).

Vārdu un piemēru skaitu var brīvi papildināt, bet pamatjautājums cits. Kurā virzienā iet mūsu valodas kuģis? Mēs, protams, varam iztikt bez vābīšanas, urlāšanas, nebūs liela obaža. Diez vai ieviesīsim ikdienas vārdukrājumā tādus vārdus kā *irināt* („Klausījies zemes vēzīša irināšanā.”, 442), jo nav vairs kam irināt, visus zemes vēzīšus, iespējams, esam iznīcinājuši, vai arī bābiņa — skalturis. Runa ir par citu — varam iztikt (kā krievu klasiķu Ilfa un Petrova romāna „Divpadsmit krēslī” varone Elločka) ar 30 vārdiem, bet varam tiekties arī uz Šekspīra 12 000 vārdu krājumu. Ja uz otro, tad nebūtu par sliktu izdot Jāni Jaunsudrabiņu u.c. mūsu klasiķu darbus ne tikai uz laba papīra un lieliskos vākos, bet arī ar piemirsto vārdu skaidrojumu.

EKSĀMENS LATVIEŠU VALODĀ
9. KLASEI
2009. gada 26. maijā
SKOLĒNA DARBA LAPA

Lasīšana

Vārds _____

Uzvārds _____

Klase _____

Skola _____

1. uzdevums. (11 punkti)

Izlasi tekstu lapā Ilzes Vītolas tekstu „Bērns visu mūžu un aiz tā” un atbildi uz jautājumiem!

1. Lasot tekstu, pievērs uzmanību 1.–2. rindkopai! Secini, kāda būtiska Astridas Lindgrēnes īpašība tajās atklājas!

1. _____

2. Kas, pēc rakstnieces domām, nepieciešams miera nodrošināšanai pasaulē?

2. _____

3.–4. Kā rakstnieces rīcība ietekmējusi notikumus politikā?

• _____

3. _____

• _____

4. _____

5. Kāpēc var apgalvot, ka A. Lindgrēnei piemītusi pārgalvīga daba?

5. _____

6.–8. Kuri notikumi ietekmējuši darba „Brāļi Lauvassirdis” rašanos?

• _____

6. _____

• _____

7. _____

• _____

8. _____

9.–10. Kādus apbalvojumus A. Lindgrēne ir saņēmusi?

• _____

9. _____

• _____

10. _____

11. Kas raksturīgs A. Lindgrēnes vecāku attiecībām?

11. _____

Kopā par
1. uzd.:

2. uzdevums. (11 punkti)

Izlasi tekstu lapā Janīnas Kursītes tekstu „Čuinismi” un izpildi uzdevumus!

1. Izskaidro teicienu vārdu *kukuržņi!*

1. _____

2. Kāda ir mūsdienu valodas iezīme?

2. _____

3. Paskaidro vārdu savienojumu *līdzena valoda!*

3. _____

4. Kāpēc daudzus vārdus grūti saprast?

4. _____

5. Izraksti no 2. rindkopas frazeoloģismu!

5. _____

6. Kāpēc daudzus vārdus nevar *atdzīvināt* aktīvajā leksikā?

6. _____

7. Par kuru valodas attīstības tendenci zinātniece izsakās ar ironiju?

7. _____

8. Ko ieteic darīt raksta autore, lai lasītājam palīdzētu pārvarēt vārdu *kukuržņus*?

8. _____

9. Izraksti no teksta 1. rindkopas vārdiem sinonīmus!

Uzmanīgāk – _____

9.1. _____

Nepazīstams – _____

9.2. _____

Attaisīt – _____

9.3. _____

3. uzdevums. (9 punkti)

Izmantojot 2. uzdevuma tekstu, uzraksti savu viedokli (50–70 vārdu apjomā) par vienaudžu valodu!

3. uzd.:

Atbildes**Lasišana**

1. uzdevums.

1.	<i>Ironija, humora izjūta, paškritika, asprātība (u.c. varianti)</i>
2.	<i>Cieņa pret bērniem, pasaule bez vardarbības pret bērniem (varianti)</i>
3.–4.	<i>Izdod likumu pret vecāku vardarbību Krit valdība</i>
5.	<i>Kāpj kokā</i>
6.–8.	<i>Uzraksts uz kapu plāksnes Filmas uzņemšanas laukumā novērotais (brāļu attiecības) Dabas ainava, braucot ar mazbānīti</i>
9.–10.	<i>Miera prēmija Zviedrijas valdības prēmija literatūrā</i>
11.	<i>Mūža mīlestība</i>

2. uzdevums.

1.	<i>Vārdi, kuri rada šķēršļus teksta izpratnei, nesaprotami, nepazīstami</i>
2.	<i>Kļuvusi gludāka, līdzenāka, paredzamāka (varianti)</i>
3.	<i>Viegli uztverama</i>
4.	<i>Zudusi vārdu nozīmi, vārdu vairs nelieto vai lieto tikai noteiktā teritorijā, zudusi reālija (varianti)</i>
5.	<i>Šinīs lietās viņam ir nags</i>
6.	<i>Nav lietu, paradību, reāliju u.c.</i>
7.	<i>Vārdu krājuma nabadzība, valodas vienkāršošanās</i>
8.	<i>Izdot grāmatas, skaidrot piemirsto vārdu nozīmi, izdot grāmatas ar vārdu skaidrojumiem</i>
9.–11.	<i>Vērtīgāk, svešs, atvērt</i>

Valodas sistēmas izpratne

1. uzdevums.

Apgalvojums	Pareizi	Kļūdas labojums
1.		pieceļaties
2.		mokās
3.		visgudrākais
4.	X	
5.	X	
6.		gribat
7.		M(m)ēness
8.	X	

2. uzdevums.

Pieci simti (piecsimt), simts (simt) četrdesmit, pusglāze, glāzi, cukura, galu, vaniļina, cieti.

3. uzdevums.

- „Lielie cilvēki tikai noņemas ar garlaicīgiem darbiem un valkā jocīgas drēbes,” secina Pepija Garzeķe, „un rotaļāties viņi arī neprot.”
- Tieši tāpat jūtas Astrida Lindgrēne, kad, bērnībai beidzoties, viņa saprot, ka vairs nespēj rotaļāties.
1923. gada maijā Astrida pabeidz skolu, un līdz ar to, viņasprāt, bērnu dienas ir pagājušas.
- Astridai bērnība ir zaudētā paradīze, kurā viņa pastāvīgi atgriežas, aicinādama mūs līdzi.
- Laikam gan visskaidrāk un patiesāk ilgas palikt bērnībā pauž tas, ka rakstniece liek Pepijai izgudrot krumelīra tabletes, kuras neļauj kļūt pieaugušam.
- Pabeigusi skolu, Astrida kļūst dumpīga,(:) proti, viņa ir viena no pirmajām, kas savus garos matus uzdrīkstas nogriezt īsus.
- Toreiz, pagājušā gadsimta 20. gadu vidū, tā ir liela uzdrīkstēšanās un tik liela sensācija, ka cilvēki uz ielas nāk klāt un lūdz noņemt cepuri, lai varētu labāk apskatīt jauno frizūru.
- Astrida bieži apmeklē pilsētas bibliotēku un allaž atceras, kāda bija sajūta, pirmo reizi ieejot lielajā telpā un ieraugot grāmatu jūru.
- Darbdienās vēl kaut kā var iztikt, bet svētdienas ir vienmuļas un skumjas, un tāpēc tās tiek aizvadītas, lasot grāmatas.
- Reiz par savu dzimto pilsētu rakstniece izteikusies: „Mijā Vimmerbija, īstenībā tu nemaz neesi tik muļķīga pilsēta, bet es negribētu šeit palikt uz visiem laikiem.”

EKSĀMENS LATVIEŠU VALODĀ
9. KLASEI
2009. gada 26. maijā

DARBA LABOTĀJA LAPA

Uzdevumus vērtē saskaņā ar vērtēšanas kritērijiem (par katru pareizu atbildi – 1 punkts) un vērtēšanas tabulām.

<p>LASĪŠANA</p> <p>1. uzd. – 11 punkti; 2. uzd. – 11 punkti.</p> <p style="text-align: right;">Maksimālais punktu skaits – 22 punkti.</p>	<p>VALODAS SISTĒMAS IZPRATNE</p> <p>1. uzd. – 8 punkti; 2. uzd. – 8 punkti; 3. uzd. – 10 punkti; 4. uzd. – 8 punkti.</p> <p style="text-align: right;">Maksimālais punktu skaits – 34 punkti.</p>
<p>RAKSTĪŠANA</p> <p>1. uzd. (<i>Lasišanas daļas 3. uzd.</i>) – 9 punkti (sk. 1. tab.); 2. uzd. – 25 punkti (sk. 2. tab.).</p> <p style="text-align: right;">Maksimālais punktu skaits – 34 punkti.</p>	<p>RUNĀŠANA</p> <p>Jāizmanto 3. tabula „Runātprasmes vērtēšanas kritēriji”.</p> <p style="text-align: right;">Maksimālais punktu skaits – 20 punkti.</p>

Lasišana

Uzd.	Jaut.	Kritēriji	Punkti
1.	1.	Par pareizu atbildi – 1 p.	1
	2.	Par pareizu atbildi – 1 p.	1
	3.–4.	Par katru pareizu atbildi – 1 p.	2
	5.	Par pareizu atbildi – 1 p.	1
	6.–8.	Par katru pareizu atbildi – 1 p.	3
	9.–10.	Par katru pareizu atbildi – 1 p.	2
	11.	Par pareizu atbildi – 1 p.	1
2.	1.	Par pareizu atbildi – 1 p.	1
	2.	Par pareizu atbildi – 1 p.	1
	3.	Par pareizu atbildi – 1 p.	1
	4.	Par pareizu atbildi – 1 p.	1
	5.	Par pareizu atbildi – 1 p.	1
	6.	Par pareizu atbildi – 1 p.	1
	7.	Par pareizu atbildi – 1 p.	1
	8.	Par pareizu atbildi – 1 p.	1
	9.–11.	Par katru pareizu atbildi – 1 p.	3

Valodas sistēmas izpratne

Uzd.	Vērtējums	Punkti
1.	Par katru pareizu atbildi – 1 p.	8
2.	Par katru pareizi ierakstītu atbildi – 1 p.	8
3.	Par katru teikumu, kurā precīzi saliktas pieturzīmes – 1 p.	10
4.	Par katru iesnieguma elementu var saņemt 1 punktu: <ul style="list-style-type: none"> • pareizi uzrakstīts adresāts (centra nosaukums, direktors, vārds, uzvārds) – 1 p.; • pareizi uzrakstīts autors (skola, klase, vārds, uzvārds) – 1 p.; • pareizi uzrakstīts dokumenta nosaukums (iesniegums, lapas vidū) – 1 p.; • precīzs teksta saturs (vēlos piedalīties (lūdzu uzņemt) nometnē (vienīgā iespēja)) – 1 p.; • norādīts iesnieguma rakstīšanas datums (līdz jūlijam; ja norādīta arī vieta, tas vērtējumu neietekmē) – 1 p.; • paraksts (bez atšifrējuma) – 1 p.; • nav ortogrāfijas un interpunkcijas kļūdu (punktu aiz <i>iesniegums</i> nevērtē) – 1 p.; • dokumenta izvietojums, noformējums visā darba lapā – 1 p. 	8

Vērtēšanas skala

Punkti	1–12	13–24	25–38	39–52	53–65	66–77	78–87	88–97	98–104	105–110
Balles	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

1. tabula

Vērtēšanas kritēriji rakstīšanas 1. uzdevumam (9 punkti)

Kritēriji Punkti	Saturs	Stils	Ortogrāfijas kļūdas un interpunkcijas kļūdas
3	Saturs atbilst tematam. Domas izteiktas plānveidīgi un loģiski, tās ir pamatotas.	Dažādas un stilistiski iederīgas teikumu konstrukcijas. Viegli uztverams teksts. Pieļaujama 1 neprecizitāte vārdu izvēlē.	0
2	Saturs atbilst tematam. Izteiktās domas pamatotas, bet atkātojas.	Vienveidīgi teikumi. Viena vai divas kļūdas teksta uzbūvē vai vārdu izvēlē.	1–2
1	Izteikts pretrunīgs viedoklis. Domas nepamatotas vai haotiskas.	Trīs vai četras stila kļūdas.	3–4
0	Darbs neatbilst tematam. Tekstā paustā doma nav uztverama. Rokraksts nav salasāms.	Piecas vai vairāk stila kļūdu.	5 un vairāk

Vērtējamās stila kļūdas:

- nepamatoti atdalīti un nepareizi novietoti palīgteikumi;
- nepilnīgi, nepabeigti teikumi;
- nepareizi lietots „ka” un „kad”;
- nepamatota personas un laiku maiņa;
- šķītruma un/vai vienojuma saikļu nemotivēts lietojums;
- neloģisks teikums;
- neloģiska vārdu secība un kļūdas sintaktisko saistījumu izveidē;
- vārdu izvēles un vārdu formu izveides kļūdas.

2. tabula

Vērtēšanas kritēriji rakstīšanas 2. uzdevumam (25 punkti)

Kritēriji Punkti	Saturs	Teksta uzbūve (plānojums)	Valoda (pieļaujama kļūdu skaits)		
			stils	ortogrāfija	interpunkcija
5	Saturs pilnībā atbilst tematam. Patstāvīgi un pamatoti spriedumi. Atklājas rakstītāja personīgā attieksme. Spēj ieinteresēt lasītāju.	Loģiski izkārtotas daļas. Ievērots dalījums rindkopās, tās ir saturiski saistītas.	1	0	1
4	Saturs atklāti atbilstoši izteiksmes stilam un uzdevuma nosacījumiem. Patstāvīgi spriedumi, nepietiekami pamatoti.	Loģiski izkārtotas daļas. Ievērots dalījums rindkopās. Vietām nav saistījuma starp tām.	2–3	1	2
3	Patstāvīgi spriedumi. Temata paplašinājums vai sašaurinājums.	Nesamērīgs daļu apjoms. Daļēji ievērots dalījums rindkopās. Vietām trūkst saistījuma starp tām.	4–5	2	3
2	Izteiktās domas frāžainas, nepamatotas. Ir vēstījums vai apraksts bez pārsapņemas elementiem.	Darbs nav plānveidīgs, vai nav dalījuma rindkopās.	6–7	3	4
1	Nepamatoti emocionāls stāstījums, bez pārsapņemas elementiem. Temata vulgarizācija. Domas daļēji atbilst tematam.	Nav ievēroti tekstveides principi. Domas izteiktas haotiski.	8–9	4	5
0	Saturs neatbilst tematam.	Tekstā paustā doma nav uztverama. Rokraksts nav salasāms.	10...	5...	6...

Ja darba apjoms ir mazāks par 150 vārdiem, pareizrakstības un stila kļūdas vērtē pēc šīs tabulas:

Vērtējamās kļūdas:

- nepamatoti atdalīti un nepareizi novietoti palīgteikumi;
- nepilnīgi, nepabeigti teikumi;
- nepareizi lietots „ka” un „kad”;
- nepamatota personas un laiku maiņa;
- šķīruma un/vai vienojuma saikļu nemotivēts lietojums;
- neloģisks teikums;
- neloģiska vārdu secība un kļūdas sintaktisko saistījumu izveidē;
- vārdu izvēles un vārdu formu izveides kļūdas.

Punkti	Valoda (pieļaujama kļūdu skaits)		
	stils	ortogrāfija	interpunkcija
3	1	0	1
2	2–3	1	2
1	4–5	2	3
0	6...	3...	4...

3. tabula

Runātprasmes vērtēšanas kritēriji

Punkti	Saturs	Runas uzbūve	Vārdu krājums un stils	Izteikšanās veids*	Saziņa
4	Formulē tematu. Runa atbilst tematam. Pamato temata izvēli, pierādot tā nozīmīgumu sev vai sabiedrībai. Saturīgs (vērtīgs, bagāts) stāstījums, izmanto personīgo pieredzi. Informāciju sniedz, atklājot un pamatojot būtisko.	Skaidra un precīzi veidota runa (ievads, iztirzājums, nobeigums). Informāciju un uzskatus izklāsta secīgi, ievēro saistījumu starp daļām. Ievēro runas ilgumu.	Plašs vārdu krājums, daudzveidīga teikumu uzbūve. Ievēro valodas kultūras normas. Lieto tēmai un situācijai atbilstošu stilu. Iespējamās dažas pārteikšanās.	Skaidra vārdu izruna. Piemērots runas ātrums. Maina balss intonācijas, lai uzsvērtu teiktā jēgu.	Izsaka savu viedokli par dzirdēto. Prot iesākt, virzīt un pabeigt saziņu. Lai atjaunotu sarunu, izmanto daudzveidīgus jautājumus. Atbild precīzi un pamatoti. Prasmīgi izmanto acu kontaktu, žestus, grimases.
3	Runa atbilst tematam. Cenšas pamatot temata izvēli, pierādot tā nozīmīgumu sev vai sabiedrībai. Saturīgs stāstījums, izmanto personīgo pieredzi.	Trūkst viena no plāna elementiem (ievada, nobeiguma). Informāciju un uzskatus izklāsta secīgi. Ievēro runas ilgumu.	Vārdu krājums atbilstošs, lai atklātu tematu, teikumu uzbūve piemērota satura atklāšanai. Lieto tēmai un situācijai atbilstošu stilu. Iespējamās dažas valodas kļūdas.	Runā lielākoties skaidri un sadzirdami. Cenšas izmantot intonācijas un atbilstoši mērķim pielāgot runas tempu.	Cenšas izteikt viedokli par dzirdēto. Jautā, lai virzītu vai atjaunotu sarunu. Atbild precīzi, pamatoti. Prasmīgi izmanto acu kontaktu, žestus, grimases.
2	Runa atbilst tematam. Nepietiekami atklāta personīgā attieksme.	Nav ievada un nobeiguma. Mēģina informāciju un uzskatus izklāstīt secīgi. Ievēro runas ilgumu.	Vārdu krājums ierobežots. Vienkāršotas uzbūves teikumi. Lieto situācijai neatbilstošu valodas stilu. Pārsvārā ievēro valodas kultūras normas.	Vāji vai pārspīlēti izmanto balss intonācijas. Monotona runa, nepamatotas pauzes.	Ir tikai jautājumi un atbildes. Nenoturīgs kontakts ar sarunas biedru. Pārsvārā atbild, pamatojot savu viedokli. Pārtrauc sarunas biedru.
1	Temata paplašinājums vai sašaurinājums. Izklāsta faktus, idejas, bet nav pārliecināts par sacīto. Satura izklāstā izmanto vienveidīgas frāzes.	Juceklīgi uzskaita faktus, idejas. Neievēro runas ilgumu.	Pārsvārā neloģiski vai nepabeigti teikumi. Maz ievēro valodas kultūras normas.	Iestudēta runa. Daļēji sadzirdama un saprotama runa.	Jautājumi neatspoguļo izpratni par dzirdēto. Nepamato savu viedokli. Atbild nepilnos teikumos. Pārspīlēti vai teatrāli žesti un grimases. Kontakts ar sarunas biedru parādās tikai jautājumu daļā.
0	Runa neatbilst tematam, vai skolēns neveido stāstījumu.	Spēj pateikt dažus atsevišķus teikumus vai vārdu savienojumus.	Nespēj domas formulēt teikumos.	Neskaidra un nesadzirdama runa.	Nav kontakta ar sarunas biedru. Skolēns neveido sarunu.

*Runas defektus neņem vērā.

EKSĀMENS LATVIEŠU VALODĀ
9. KLASEI
2009. gada 26. maijā
SKOLĒNA DARBA LAPA
Valodas sistēmas izpratne

Vārds _____

Uzvārds _____

Klase _____

Skola _____

1. uzdevums. (8 punkti)

Izlasi un ar X atzīmē piemērus, kuros nav pareizrakstības kļūdu! Ja teikumā ir kļūda, izlabo to!

Aizpilda skolotājs:

Piemērs	Pareizi	Kļūdas labojums
0. Žurnāls „Ilustrētā Zinātne” iznāk reizi mēnesī.	X	
00. Izrāde sāksies pulks.19.00.		plkst.
1. Ja sēžat autobusā un iekāpj vecs cilvēks, jūs taču piecelieties, vai ne?		
2. Viņš, nabadziņš, visu laiku mocās ar uzdevumu un nespēj to izpildīt.		
3. Viss gudrākais un čaklākais skolēns klasē ir Ints Smēde.		
4. Alkohols pusaudžu organismam ir bīstams, to taču zina ikviens.		
5. Izstādē tika izlikta fotogrāfija, kurā redzams, ka Ansis, vezdams ķieģeļus, neveikli apgāzis ķerru.		
6. Ja gribiet pilnu groziņu ar sēnēm, tad ejiet dziļāk mežā, jo sēnēm patīk trūdiem bagāta augsne.		
7. Mēneša gaisma ir bāla, un tā nelīdzinās saules starojumam.		
8. Mikus raksturā nav negatīvu īpašību.		

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

7. _____

8. _____

Kopā par
1. uzd.:

2. uzdevums. (8 punkti)

Aizpildi brīvās vietas receptē, izmantojot produktu sarakstu! Skaitļa vārdus raksti ar vārdiem!

Produkts	Daudzums
ķirbis	500 g
cukurs	1 glāze
piens	pusglāze
sviests	140 g
kartupeļu ciete	1 ēdamkarote
vanilīns	1 naža gals

Lai pagatavotu ķirbju ķīseli, vispirms ņem _____ gramus ķirbja un to sautē _____ gramos sviesta. Kad ķirbis kļuvis mīksts, to izberž caur sietu. Iegūtajai masai jāpielej pusglāz___ uzvārīta piena, pēc tam vajadzēs pievienot glāz___ cukur___, naža gal___ vanilīn___ un ciet___ . Tad vēlreiz visu uzkarsē. Pasniedz ar augļu mērci.

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

7. _____

8. _____

Kopā par
2. uzd.:

3. uzdevums. (10 punkti)

Saliec teikumus nepieciešamās pieturzīmes!

- Lielie cilvēki tikai noņemas ar garlaicīgiem darbiem un valkā jocīgas drēbes secina Pepija Garzeķe un rotaļāties viņi arī neprot.
- Tieši tāpat jūtas Astrida Lindgrēne kad bērnībai beidzoties viņa saprot ka vairs nespēj rotaļāties.
- 1923 gada maijā Astrida pabeidz skolu un līdz ar to viņasprāt bērnu dienas ir pagājušas.
- Astridai bērnība ir zaudētā paradīze kurā viņa pastāvīgi atgriežas aicinādama mūs līdzī.
- Laikam gan visskaidrāk un patiesāk ilgas palikt bērnībā pauž tas ka rakstniece liek Pepijai izgudrot krumelīra tabletes kuras neļauj kļūt pieaugušam.
- Pabeigusi skolu Astrida kļūst dumpīga proti viņa ir viena no pirmajām kas savus garos matus uzdrīkstas nogriezt īsus.
- Toreiz pagājušā gadsimta 20 gadu vidū tā ir liela uzdrīkstēšanās un tik liela sensācija ka cilvēki uz ielas nāk klāt un lūdz noņemt cepuri lai varētu labāk apskatīt jauno frizūru.
- Astrida bieži apmeklē pilsētas bibliotēku un allaž atceras kāda bija sajūta pirmo reizi ieejot lielajā telpā un ieraugot grāmatu jūru.
- Darbdienās vēl kaut kā var iztikt bet svētdienas ir vienmuļas un skumjas un tāpēc tās tiek aizvadītas lasot grāmatas.
- Reiz par savu dzimto pilsētu rakstniece izteikusies Mīļā Vimmerbija īstenībā tu nemaz neesi tik muļķīga pilsēta bet es negribētu šeit palikt uz visiem laikiem.

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

7. _____

8. _____

9. _____

10. _____

Kopā par
3. uzd.:

(Pēc M. Treimanis.)

4. uzdevums. (8 punkti)

Uzraksti iesniegumu, izmantojot piedāvāto informāciju!

Privātskolas „Gaismas pils” 8. klases skolniece Lote Annija Klints jūlijā vēlas iesaistīties vasaras nometnē. Uzraksti viņas vārdā jauniešu interešu centra „Vasariņa” direktoram iesniegumu, izmantojot sludinājumā piedāvātās iespējas!

Jauniešu interešu centrs „Vasariņa” piedāvā:

- sestdienas nodarbības gleznošanā jūlijā,
- radošo vasaras nometni no 5. līdz 16. jūlijam,
- vasaras skolu peldēšanā no 28. jūnija līdz 6. jūlijam.

Direktors Pauls Irbe, tālrunis 425876321

4. uzd.:

Kopā par
val. sist.
izpratni:
